ИГРИ В СЕНКИТЕ

Двойни агенти,
откраднати тайни
и предателства за милиони

Издателство
ПАРИТЕТ

ИГРИ В СЕНКИТЕ
Двойни агенти, откраднати тайни
и предателства за милиони
248 стр.

Автор Игор Соломин
Редактор Цветан Бакърджиев

Издателство „Паритет“, София 1528
ул. „Н. Бончев“ 3, телефон 0879 471 930
е-майл: paritetlit@abv.bg

Четиридесет и шест години светът воюваше, без да се чуват изстрели. Фронтът минаваше през кабинети на посолства, мостове и пейки в градските паркове, а оръжията бяха фотоапарати с размерите на показалец, кухи монети или пазарски торбички. На 4 август 1945 г. московските пионери подариха на американския посланик изрязан дървен герб. Седем години той висеше над бюрото на посланика и регистрираше всяка казана дума в кабинета му. Така започна тайната война.

Тази книга е за хората, които рискуват всичко заради пари, идеи, вяра или личен мотив. От Ким Филби до Олдрич Еймс. Тук няма нищо измислено. Историите се основават на документи, разсекретени архиви и честната граница между историята и легендата.

За поръчки на книги от сайта
www.paritetbg.com - 20% отстъпка.

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-718-1

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР
Човекът в багажника 5

ЧАСТ I. НАЧАЛОТО НА ИГРАТА (1945–1953) 9
Игор Гузенко
Шифровчикът, поставил началото на Студената война 11
Клаус Фукс и Розенберг
Как откраднаха атомната бомба 20
Ким Филби и „Кеймбриджката петорка“
Джентълмени, станали предатели 34
Лев Термен
Подслушвателно устройство в дървен герб 47

ЧАСТ II. ГРАДЪТ ШПИОНИН БЕРЛИН 55
Уилям Харви и операция „Злато“
Тунелът под Берлин 56
Джордж Блейк
Бягство с помощта на плетачни игли 66
Мостът на шпионите
От Абел и Пауърс до Шарански 75
Маркус Волф
Човекът без лице 84

ЧАСТ III. НЕЛЕГАЛИТЕ. ЖИВОТ ПОД ЧУЖДО ИМЕ 85
Рудолф Абел и загадката с кухата монета 96
Конон Молодий
„Канадският милионер“ Гордън Лонсдейл 106
Олег Пенковски
Полковникът, който може би спаси света 115

ЧАСТ IV. НЕБЕТО, ОКЕАНЪТ И ЛУДИТЕ ИЗОБРЕТЕНИЯ 129
Франсис Пауърс, който беше свален над Урал 130
Подводница К-129. Тайната от дъното на океана 140
„Акустичната котка“, гълъбите и делфините
Животни в служба на разузнаването 150
Иън Флеминг
Какво от арсенала на Бонд съществува в действителност? 158

ЧАСТ V. КЪРТИЦИ, ПАРИ, ИДЕЯ, ОБИДА 167
Олег Гордиевски
Пакет „Сейфуей“ и шоколадов бар „Марс“ 168
Адолф Толкачев
Шпионинът за милиард долара 181
Олдрич Еймс
Предателят с „Ягуара“ 191
Робърт Хансен
Ловецът на самия себе си 201
Виталий Юрченко
Беглецът от ресторанта 211
Мелита Норууд, „Соня“ и Марта Питърсън
Жените на тайната война 217

ЧАСТ VI. КРАЯТ НА ИГРАТА 227
638 начина да бъде убит **Фидел Кастро** 228
Василий Митрохин и архивите на Щази
Тайните, които проговарят 234
ЗАКЛЮЧЕНИЕ
Музика зад бариерата 244

ПРЕДГОВОР

Човекът в багажника

19 юли 1985 г. Магистралата, която води от Ленинград към финландската граница, се топи от жегата. По краищата ѝ се простират борове, а във въздуха се носи мирис на смола и горещ асфалт. По пътя се движат две коли с британски дипломатически номера. В купетата им пътуват двама дипломати, съпругите им и едно бебе. Отстрани всичко изглежда като обикновено семейно пътуване: чужденците се отправят за уикенда във Финландия, за да пазаруват. Но в багажника на една от колите, свит до резервното колело, лежи човек. Той е облян в пот. В тъмнината не може да диша, а металът над главата му е нагорещен като тиган. Дават му хапче против жегата и бутилка вода. Той не вижда нищо – чува само свистенето на гумите, разговора в купето за времето и пазаруването, както и плача на бебето. Всяко спиране тласка тялото му. Доскоро този човек е полковник от КГБ (Комитет за държавна сигурност) и се подготвя да оглави съветското разузнаване в Лондон. Сега цялата му бивша служба го издирва.

Колите намаляват скоростта. Граничен пункт. Гласове, стъпки, трясък на врата. А след това – звук, от който сърцето на човека в багажника спира. Към колите се приближават служебни кучета.

Едно движение, едно покашляне – и всичко приключва.

Как се озовава в този багажник? Кой го издава? И защо британците рискуват всичко заради него? Отговорите се крият на страниците на тази книга. А засега нека оставим колите при бариерата и погледнем назад.

Четиридесет и шест години, от 1945 до 1991 г., светът живее в странно състояние: нито война, нито мир.

Две суперсили – Съветският съюз и Съединените щати – се държат взаимно на мушка с ядрени ракети. Те така и не откриват директен огън една срещу друга. И все пак войната продължава – тиха, невидима, без фронтове и окопи. Наричат я „студена".

Тя започва почти в същия час, в който завършва „горещата" война. На 4 август 1945 г. войната с Япония все още не е приключила. В този ден московските пионери тържествено връчват на американския посланик изрязан дървен герб на Съединените щати. Посланикът окачва подаръка над бюрото си. Седем години орелът с разперени крила наблюдава отвисоко всичко, което се случва в кабинета, – и слуша. А три дни след капитулацията на Япония млад съветски шифровчик в далечна Канада прави ход, след който вчерашните съюзници престават да се доверяват един на друг.

Линията на този фронт не минава по реки и планини, а през кабинетите в различни посолства и хотелски стаи, през мостове, паркове, пейки и кухни. Войниците ѝ не носят униформи, а скромни палта. Оръжията им са фотоапарат с размерите на пръст, куха монета, креда върху пощенска кутия и торбичка от супермаркет. А една откраднатa страница понякога тежи повече от танкова дивизия. От нея зависи дали политиците ще разгадаят блъфа на противника, или ще повярват в заплаха, която не съществува.

В настоящата книга ще се запознаете с хората, които водят тази война. Сред тях е шифровчикът Игор Гузенко. На 5 септември 1945 г. той изнася от съветското посолство в Отава пачка секретни документи, скрити под ризата му. Почти цял ден Гузенко не успява да намери никого, който да иска да го изслуша.

Ще научите за гениалния изобретател Лев Термен. В конструкторското бюро на затвора той създава неви-

димото „ухо“ за онзи дървен орел. Ще срещнете вестникарче от Ню Йорк, което изпуска монета на стъпалото – и тя се разцепва на две.

Сред героите е и скромният московски инженер Адолф Толкачов. Почти две години той подхвърля бележки в колите на американците, докато те най-накрая му повярват. Ще прочетете за служителя на ЦРУ Олдрич Еймс, който отива в съветското посолство за 50 хил. долара. Точно толкова му липсват, за да изплати дълговете си.

И накрая ще срещнете милата английска баба Мелита Норвуд. Възрастната жена вари конфитюр, отглежда тиквички – и почти 40 години предава на Москва ядрени тайни.

Какво движи тези хора? Едни са водени от парите, други – от идеята. Трети действат от обида към началството, а четвърти – от страх или любов. Сред тях има герои и предатели. Понякога обаче това е един и същи човек. Всичко зависи от страната на границата, от която го съдиш. Тази книга не произнася присъди. Тя разказва как се случват нещата и оставя последната дума на вас.

Всички истории тук са истински. Зад всяка от тях стоят документи, спомени на участниците и разсекретени архиви. Но светът на шпионите обича тайнствеността и около много събития се зараждат легенди – красиви, страшни и изключително живи. Там, където свършват документите и започва легендата, спираме и честно предупреждаваме. Понякога истината се оказва по-скучна от измислицата. Много по-често – по-невероятна.

Ще се спуснете в тунела под Берлин, а после ще излезете на моста, където разменят шпиони. Ще се озовете в небето над Урал и на дъното на Тихия океан. Ще раз-

берете защо разузнаването се нуждае от котки, гълъби и делфини. Ще научите и колко начина измислят, за да убият Фидел Кастро. А човекът в багажника? Той все още лежи в тъмнината до граничната бариера. Отвън слуша дишането на кучетата. Историята му ви очаква по-нататък.

Обърнете страницата. Играта започва.

ЧАСТ I

НАЧАЛОТО НА ИГРАТА
(1945–1953)

Игор Гузенко дава интервю пред телевизионните камери с качулка на главата, за да не бъде разпознат.

ИГОР ГУЗЕНКО

Шифровчикът, поставил началото на Студената война

Септември 1945 г. Лейтенант изнася от съветското посолство 109 секретни документа – и почти цял ден никой в Отава не иска да го изслуша.

Пачка хартии под ризата

Вечерта на 5 септември 1945 г. е задушна. Над Отава се стеле тежък, влажен въздух, а реката бавно носи тъмните си води на изток. Войната е приключила преди три дни, но градът все още живее в празнична атмосфера: развяват се знамена, отворените прозорци пропускат музика, в баровете кънти смях.

Двадесет и шестгодишният лейтенант Игор Гузенко излиза от съветското посолство и тръгва по улицата с обичайна походка. Опитва се да не бърза, защото бързането издава. Под ризата, притиснати с колан към корема му, лежат документи – много документи. Усеща ги при всяка крачка, както човек чувства студен нож върху тялото си.

Знае какво прави. Ако го хванат, няма да има милост нито за него, нито за жена му, нито за малкия му син. Това не е скок във вода, а скок в бездна, чието дъно никой не е виждал.

Минава покрай познат магазин, спирка, парк. Хората наоколо живеят спокойно: някой носи хляб към дома си, друг спори за бейзбол. Никой не поглежда към кльощавия млад мъж в лек костюм. Никой не подозира, че под ризата си той носи началото на нова война.

Зад гърба му остава предишният му живот. Пред него се простират нощта, чуждият град и един въпрос без отговор: „Дали поне някой ще му повярва?“.

Шифровчикът от околностите на Москва

Игор Гузенко се ражда през 1919 г. в село край Москва. Израства като слаб, упорит и способен младеж, рисува добре и мечтае да стане архитект. Но страната живее по свои закони. В началото на войната умният студент е мобилизиран в армията – не в окопите, а в специално училище, където го обучават да шифрова.

Шифровчикът е невидим човек. Той не носи пистолет под мишницата и не ходи на тайни срещи. Седи зад затворена врата и превръща думите в колони от цифри. Но през ръцете му преминава всичко: всяка тайна, име, заповед.

Стаята на шифровчика в посолството прилича на сейф, в който са затворили човек: тежка врата, прозорци зад железни капаци и голи стени. Всеки лист от черновите се регистрира, а повредените страници не се изхвърлят, а се изгарят. Шифровчикът няма право да излиза сам в града, да създава познанства и дори да боледува, без да предупреди началството. Пазят го като ключ към всички врати наведнъж – и също толкова внимателно го наблюдават.

През лятото на 1943 г. Гузенко заминава за Канада като шифровчик при военния аташе – полковник Николай Заботин. Официално полковникът отговаря за военните връзки със съюзника, а на практика ръководи мрежата от агенти на съветското военно разузнаване.

Скоро при Игор пристига съпругата му Светлана, а след това се ражда и синът им. Младото семейство се настанява в малък апартамент на улица „Съмърсет“. Канада ги оставя без дъх. В магазините има всичко, което душата пожелае. Хората говорят каквото си искат. Никой не чука по вратата през нощта. След военна Москва това изглежда като сън, но сънищата имат неприятен навик – да свършват.

През 1944 г. пристига заповед: Гузенко трябва да се върне в родината. Полковник Заботин успява да извоюва отсрочка, защото има нужда от добър шифровчик. Но към есента на 1945 г. тя изтича. На Игор предстои да замине за Москва – а какво го очаква там, никой не знае.

Гузенко дълго мълчи и размишлява. Чете документи-

те на посолството и разбира с какво се занимава службата му. Вижда около себе си свободен живот и се страхува от завръщането. В него няма алчност – никой дори и не му предлага пари. Има страх, умора и мисъл, която с всеки изминал ден става все по-натрапчива: „Друг шанс няма да има!“.

В продължение на няколко седмици той отлага предаването на най-важните документи: прегъва ъглите, запомня папките. Печели време. На 5 септември шифровчикът престава да чака.

Денят, в който никой не пожелава да го чуе

С документите в ръце Гузенко отива там, където, както му се струва, най-много очакват истината – във вестника. Редакцията на „Отава Джърнъл“ работи до късно. Той се качва по стълбите и заявява, че носи сензационна новина: Съветският съюз шпионира в Канада.

Не му вярват. Нощният редактор изслушва бледия млад мъж с акцент, но мислите му са насочени другаде. Войната току-що приключва, а Съветският съюз е съюзник, победител, приятел. Какви шпиони? Съветват Гузенко да се обърне към полицията.

Той отива в Министерството на правосъдието. Вече е късно, сградата тъне в мрак, а охранителят го отпраща с думите да се върне на сутринта.

Гузенко се прибира у дома. През тази нощ той почти не успява да заспи. Документите лежат до него, а в посолството вече може да са забелязали, че не се е върнал навреме.

На сутринта на 6 септември той отново излиза от дома си – този път заедно със съпругата и сина си. Да ги остави сами му се струва по-страшно, отколкото да ги вземе със себе си. В Министерството на правосъдието семейството прекарва няколко часа в приемната, докато накрая не му съобщават, че министърът не може да го приеме.

Те не знаят, че точно в този ден над тяхната съдба размишлява министър-председателят на Канада Уилям Лайън Макензи Кинг. В дневника си той записва, че не желае

конфликт с Москва. Според него Игор Гузенко трябва сам да реши съдбата си. Канада току-що е излязла от войната и най-малко от всичко желае нови неприятности.

Гузенко и семейството му отново отиват в редакцията на вестника – но и този път получават единствено повдигане на рамене. Обикалят и други институции. На някои места срещат съчувствие, но служителите само размахват ръце и ги отпращат. Денят клони към вечерта, а с него угасва и надеждата.

В това се крие злата ирония на историята. Човек държи в ръцете си тайна, която може да промени света. Самият свят обаче се отвръща от него като от досаден просяк.

Вечерта изтощеното семейство се прибира на улица „Съмърсет“ – няма къде другаде да отиде. Дотогава в посолството сигурно вече са разбрали, че шифровчикът е изчезнал заедно с документите. Гузенко поглежда през прозореца и забелязва двама мъже, седнали на пейка в парка. Те наблюдават прозорците на жилището му.

Нощта на улица „Съмърсет“

Притиснато до стената и без път за бягство, животното търси дупка, в която да се скрие. Гузенко почуква на вратата на съседите.

В съседния апартамент живее сержантът от Кралските военновъздушни сили на Канада Харолд Мейн – скромен, спокоен човек, който през цялата война носи униформа и не обича дълги разговори. Той изслушва съседа си, поглежда бледата му съпруга и детето и прави това, което през целия ден не правят нито министрите, нито редакторите – повярва му.

Сержантът обещава да помогне и отива да повика полицията. Друга съседка, г-жа Елиът, приютява цялото семейство у себе си и изгасва лампата..

Около полунощ по стълбите се чуват стъпки. Няколко мъже се приближават до вратата на празния апартамент на Гузенко, почукват, не изчакват отговор и разбиват вратата.

Минутите се точат мъчително бавно. Детето може да заплаче всеки миг. Светлана притиска сина си към себе си и се страхува дори да диша. Гузенко стои до вратата, брои ударите на собственото си сърце и си мисли какво ще стане, ако неканените гости почукат и тук.

През ключалката Игор вижда как хората от посолството обикалят из стаите му. Те отварят шкафове и чекмеджета и търсят документи – същите онези, които лежат на няколко крачки от тях, зад тънката стена.

Тогава пристигат градските власти. Двама полицаи се качват по стълбите и заварват неканените гости насред разхвърляния апартамент. Започва странен разговор. Представителите на посолството заявяват, че имат право да се намират тук: апартаментът принадлежи на съветски служител, което означава, че това е тяхна работа. Полицаите не разбират добре какво представлява дипломатическата неприкосновеност, но знаят със сигурност, че разбитата врата си е разбита врата. Те записват имената на натрапниците и последните си тръгват.

Тази нощ решава всичко. Сега Гузенко има свидетел – полицията, и разказът му вече не изглежда като измислица на странен чужденец. На следващата сутрин, 7 септември, за него идват служители на Кралската канадска конна полиция. Този път го изслушват внимателно. Много внимателно.

Семейството е откарано извън града и скрито в Лагер Хикс (Camp X) – тайна база на брега на езерото Онтарио, където по време на войната се подготвят британски диверсанти и разузнавачи. Висока ограда, охрана, пуст бряг, студен вятър откъм водата – след градския апартамент това място напомня на зимна хижа в пустошта. Но тук Гузенко за първи път от много дни насам успява да заспи.

Междувременно съветското посолство преминава в настъпление на хартия. До канадското правителство е изпратена нота: изчезналият служител е обикновен престъпник, откраднал е пари и трябва да бъде върнат. Канада мълчи. В ръцете ѝ вече има 109 документа и тя започва да разбира какво точно държи.